

GILLES DELEUZE – FÉLIX GUATTARI

KAFKA

Gilles Deleuze – Félix Guattari

KAFKA

A kisebbségi irodalomért

Qadmon Kiadó
Budapest, 2009

A fordítás alapjául szolgáló kiadás
Gilles Deleuze – Félix Guattari:
Kafka. Pour une littérature mineure
1975, Paris, Éditions de Minuit

©1975 by Les Éditions de Minuit s.a.

Fordította Karácsonyi Judit
A fordítást szakmailag ellenőrizte Gyimesi Timea
Szerkesztette Csáki Márton

Cet ouvrage publié dans le cadre du Programme
d'aide à la publication (P.A.P.) Kosztolányi bénéficie
du soutien du ministère français des Affaires étrangères
et européennes, de l'Ambassade de France en Hongrie
et de l'Institut français de Budapest.

Ez a mű a Francia Kül- és Európaiügyi
Minisztérium, a Magyarországi Francia Nagykövetség
és a Budapesti Francia Intézet támogatásával a Kosztolányi
Könyvtámogatási Program (P.A.P.) keretében jelent meg.

© QADMON Kiadó, 2009
Hungarian translation © Karácsonyi Judit, 2009

ISBN 978 963 88490 0 7

TARTALOM

1. FEJEZET TARTALOM ÉS KIFEJEZÉS Lehajtott fej, felemelt fej – Fénykép, hang	7
2. FEJEZET TÚL NAGY ÖDIPUSZ Kettős meghaladás: társadalmi háromszögek, állattá-leendések	19
3. FEJEZET MI A KISEBBSÉGI IRODALOM? A nyelv – A politikai – A kollektív	33
4. FEJEZET A KIFEJEZÉS ELEMELI A szerelmes levelek és az ördögi paktum – Az elbeszélések és az állattá-leendések – A regények és a gépies elrendeződések	57
5. FEJEZET IMMANENCIA ÉS VÁGY A törvény, a bűn stb. ellenében – Folyamatok: a szomszédos, a folytonos és a határtalan	87

6. FEJEZET	
SOROZATOK BURJÁNZÁSA	
A hatalom problémája – Vágy, szegmens és vonal	107
7. FEJEZET	
ÖSSZEKÖTŐ ELEMEEK	
Nők és művészek – A művészet antiesztétizmusa	125
8. FEJEZET	
TÖMBÖK, SOROZATOK, INTENZITÁSOK	
Az építészet két állapota Kafka szerint – Tömbök, alakzataik és regényszerkezetek – Manierizmus	143
9. FEJEZET	
MI AZ ELRENDEZŐDÉS?	
Kijelentés és vágy, kifejezés és tartalom	159
RÖVIDÍTÉSEK	173

1. FEJEZET

TARTALOM ÉS KIFEJEZÉS

Hogyan lépünk be a karkai műbe? Hiszen az egy rizóma, egy odú. *A kastélyba* „több út is vezet” [K 258], ezek használatáról és elhelyezkedésük törvényszerűségéről azonban vajmi keveset tudunk. Az *Amerika* szállójának számtalan ajtaja van, amit megannyi portás őriz, vannak fő- és mellékbejáratai, sőt még ajtó nélküli be- és kijárata is. Úgy tűnik, mintha az odúnak viszont, az azonos címet viselő elbeszélésben csak egyetlen bejárata volna. Az állat legfeljebb eljátszik egy második bejárat lehetőségének a gondolatával, ám ez csupán megfigyelőhelyként szolgálna. De mindez csapda, az állat és maga Kafka csapdája; az odú teljes leírása semmi másról nem szól, mint az ellenség megtévesztéséről. Bármelyik ponton beléphetünk tehát, egyik sem jobb a másiknál, egyik bejárat sem előnyösebb a másiknál, még akkor sem, ha félig-meddig zsákutcáról, keskeny átjáróról, szűkülő folyosóról, stb. van szó. Kizárólag arra fogunk figyelni, hogy milyen más pontokkal kapcsolódik össze az a pont, amelyiken beléptünk; milyen csomópontok és folyosók mentén haladva köthetünk össze két pontot; milyen a rizómatérvék és hogyan módosulna, ha egy másik ponton lépnénk be. Egyedül a több bejárat elve hiúsíthatja meg az ellenséget, azaz a Jelölő [signifiant] behatolását, valamint a kizárólag a tapasztalás folyamán megnyíló mű értelmezésére tett kísérleteket.

Válasszunk egy szerény bejáratot, *A kastélyét*, a fogadóban, ahol K. meglátja a *lehajtott fejű*, állát a mellére csüggesztő kapus *portréját*. E két elem, a portré vagy fénykép, valamint a csüggedt, lehajtott fej változó mértékben ugyan, de állandóan jelen van Kafkánál. A szülők fényképe az *Amerikában*. A szörmeboás nő portréja *Az átváltozásban* (itt a valódi anya hajtja le fejét, s a valódi apa visel kapusegyenruhát). Fényképek és portrék burjánzása *A perben*, Bürstner kisasszony szobájától kezdve egészen Titorelli műterméig. A lehajtott fej, melyet már képtelenség felemelni, újra meg újra felbukkan, a *Naplókban*, levelekben, *Füzetekben*, elbeszélésekben, valamint *A perben* a hajlott hátukkal a mennyezetnek ütköző vizsgálóbírókkal, hivatalszolgákkal, hóhérral, pappal... Az általunk választott bejárat tehát nem csak más, reményeink szerint eljövendő dolgokhoz kapcsolódik, hanem maga is két, *A kastély* elején már találkozó, viszonylag független forma, a „lehajtott fej” tartalomforma és a „portré/fénykép” kifejezésforma összekapcsolódásából jön létre. Ez nem értelmezés. Csupán annyit állítunk, hogy ez a kapcsolódás funkcionális gátat képez, vágysemlegesítő tapasztalást idéz elő: a megérinthetetlen, megcsókolhatatlan, tiltott, bekeregetett fénykép, mely már csak önnön látványában lel örömet, akár csak a vágy, melyet megfékez a tető vagy a mennyezet, a leigázott vágy, mely már csak önnön leigázottságában lel élvezetet. S még a vágy is, ami leigáz, újra és újra, a vágy, ami ítél és elítél (mint az apa *Az ítéletben*, aki olyannyira leszegi fejét, hogy fiát térdre kényszeríti). Ödipális gyermekkori emlék? Az emlék – egy családi portré vagy fénykép a vakációról, lehajtott